

9 maart 2025, dienst van de Schrift, 1e zondag van de 40-dagentijd

Schriftlezing: Deuteronomium 5: 6-21 en Lucas 4: 1-13.

Gemeente van Christus, woorden kunnen een grote impact hebben, op het wereldtoneel en in de levens van mensen. Dat is iets dat we juist in deze tijd volop om ons heen zien gebeuren. We zien woorden, als je ze maar vaak genoeg herhaalt, een eigen werkelijkheid creëren, vaak de gewenste werkelijkheid van degene die ze uitspreekt. We zien het gebeuren wanneer Zelensky de dictator wordt genoemd die tot de orde geroepen moet worden, wat past bij het narratief dat niet Rusland maar Oekraïne deze oorlog begonnen zou zijn. Men spreekt bij dit geniepige fenomeen ook wel van alternatieve feiten; je creëert een nieuwe of andere werkelijkheid, die, als je ze maar blijft herhalen, door mensen geleidelijk aan als feit worden aangenomen. Ja, niet is zo kwetsbaar als de waarheid. Het is van alle tijden. Het eerste slachtoffer van oorlog is vaak de waarheid. 'Hybride-oorlogsvoering' heet dat tegenwoordig: vechten en het verspreiden van desinformatie en nepnieuws gaan daarbij hand in hand, daarbij dankbaar gebruik makend van de mogelijkheden van internet en social media. Voortdurend wordt er verwarring gezaaid. Ja, de waarheid is kwetsbaar, de waarheid kan verdraaid worden. Woorden kunnen gebruikt worden om de werkelijkheid naar eigen hand te zetten.

Dit is precies wat er in de Evangelielezing van vandaag ook gebeurt. Ook daar zien we dat de waarheid verdraaid wordt, en wel door de *diabolos*¹ zoals er in het Grieks staat, waar ons woord duivel vandaan komt. Diabolos betekent letterlijk 'doorelkaargooier', je zou het ook kunnen vertalen met 'uiteenwerper'; het gaat dus om iemand die die overhoop gooit, die met woorden de feiten verdraait, die verwart, die misleidt, die tweedracht zaait, die mensen tegen elkaar uitspeelt. In de Evangelielezing van vandaag zien we dat deze diabolos God de Vader en God de Zoon tegen uit elkaar probeert te spelen. We zien in dit gedeelte goed hoe zo'n diabolos te werk gaat, hij citeert namelijk selectief. Zo zegt hij tegen Jezus bij een van de zogenoemde beproevingen: "Zijn engelen zal hij opdracht geven om over u te waken." (een citaat uit Psalm 91). Wat de diabolos hier weglaat is context waarin Psalm 91 hierover spreekt, namelijk dat de Eeuwige engelen zendt die 'over je waken, *op al uw wegen*', zoals er letterlijk staat. Dat laatste, '*op al Uw wegen*', laat de diabolos weg. Daarmee reduceert de diabolos de Psalmtekst tot een oproep aan Jezus om een soort stunt te doen: 'Als u de Zoon van God bent, spring dan naar beneden!' Maar in de Psalm gaat het juist over de Eeuwige die een leven lang over je waakt, waar je levensweg je ook brengt. Hier zien we dus een diabolos, een door-elkaar-gooien aan het werk: onvolledig citeren en daarmee de boodschap verdraaien. Jezus laat zich echter niet van de wijs brengen door de diabolos. Hij laat geen wig drijven tussen Hem en de Vader. Hij blijft trouw aan God en Zijn roeping. Dat doet Hij door keer op keer terug te vallen op de Schrift, de Bijbelse woorden van de bevrijding. De hele lezing uit Lucas verwijst naar de woestijntijd van het volk Israël in het Oude Testament. De hele setting van de 40 dagen die Jezus in de woestijn rondzwierf, roept de veertigjarige woestijntijd van het volk Israël in herinnering. Bevrijd uit de slavernij in Egypte kreeg het volk de tien geboden aangereikt, de tien woorden ten leven, door God bekend gemaakt aan Mozes. Die woorden ten leven vormen als het ware een schild waarmee Jezus voorkomt dat de pijlen die de diabolos op hem afvuurt, hem raken. De eerste pijl is misschien wel de geniepigste. Na veertig dagen zonder voedsel had Jezus grote honger. Hoe verleidelijk is het dan om toe te geven aan de suggestie van de duivel: 'Als u de Zoon van God bent, beveel die steen dan in een brood te veranderen.' Dat is

¹ διάβολος.

dus wat de diabolos doet: iemand op zijn meest kwetsbare moment aanspreken om iets te doen waar hij misschien feitelijk ook toe in staat is, om daarmee een einde die kwetsbare situatie te maken, om in dit geval de honger te stillen. Maar Jezus antwoordt met verschillende citaten uit Deuteronomium 6 tot 8: “De mens leeft niet van brood alleen”, een citaat waarmee Jezus zowel de vraag naar brood relateert als het woord van God, waarmee Hij antwoordt, accentueert. Jezus gaat ook niet door de knieën voor de macht over de wereld die de diabolos hem aanbiedt. Nee, hij blijft trouw aan het “Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem.” Zo grijpt Jezus terug op de tien woorden ten leven zoals we die vanochtend uit het Bijbelboek Deuteronomium lazen. Woorden die we vorige week ook lazen toen we met een groep uit de Maranathakerk een dienst verzorgden in het kerkasiel in Kampen. Het zijn woorden ten leven; Woorden die leven mogelijk willen maken, voor jezelf en de ander. Ze gelden als een soort universele grondwet voor de mensheid. Wat zou het heilzaam zij wanneer de mensheid zich deze woorden blijvend te harte zou nemen; pleeg geen moord, steel niet, leg over een ander geen vals getuigenis af... Ja, de tien woorden ten leven, ze zijn en blijven ongekend actueel...

Woorden hebben veel macht. Woorden kunnen giftig zijn. Kunnen mensen kleineren, kapot maken. Kunnen verwarring zaaien. Woorden kunnen ook goed doen. Kunnen mensen moed en kracht geven, kunnen mensen vertrouwen geven. Goede en opbouwende woorden kunnen zaadjes van de werkelijkheid worden. Jezus spreekt in het Evangelie voortdurend goede woorden. Ja, het kwaadspreken van de diabolos heeft een tegenhanger in de goede woorden van Jezus, in de zegenende woorden van Jezus. Woorden die mensen doen opstaan uit wat hen in het leven gevangen houdt, hen vrijmaakt van wat hen belast. Zij die verblind zijn leert Hij met andere ogen kijken. Ja, woorden kunnen goed doen, kunnen levens veranderen.

Aan het einde van deze dienst klinken er ook goede woorden, in de zegen die zal klinken. Het Hebreeuwse woord voor zegenen, Bereech, betekent letterlijk ‘goede woorden spreken over iemand’. In latijn wordt gesproken over ‘bene-dikere’, letterlijk iemand het goede toezeggen of toewensen. Denk aan de oeroude christelijke groet ‘Vrede en alle goeds!’ Zo worden er zo meteen ten midden van de verwarring en onrust in deze tijd, goede woorden over ons uitgesproken, een zegen die we vervolgens mogen uitdragen door goede woorden te spreken tot de mensen om ons heen; want goed woorden kunnen zaadjes van de werkelijkheid worden. Woorden die verbinden in plaats van splijten, woorden die mensen doen groeien in plaats van afbreken. Woorden die mensen vertrouwen geven in plaats van verwarren. Dat mogen we doen omdat er vanuit de Bijbel allereerst goede woorden over ons leven worden uitgesproken. Zo mogen we als gezegende mensen, tot zegen zijn voor de mensen die op ons pad komen. In het vertrouwen dat uiteindelijk leugen en misleiding niet het laatste woord hebben, maar Gods zegenrijke Woorden over ons. Daartoe is Jezus Zijn weg gegaan, waar geen diabolos Hem van weerhouden kon. Dat mag ons, zeker in deze dagen, tot troost en kracht zijn.

‘Jezus, die in de woestijn,
veertig lange dagen,
bleef het in de zware strijd
met Gods woorden wagen.’²
Amen

² Lied 539: 5 uit het Liedboek (2013).